

Št. 9. V Celovcu 1. septembra 1864. X. zv.

Sirena.

Valovi čarovno šumljajo,
In Drava mirna je;
Na nebu ljubo migljajo
Presvitle zvezdice.

Potihnil davno je dneva
Nemirni hrum in don,
Od bregov več ne odneva
Večerni, glasni zvon.

Le ribič mladi in zali
Se vozi gor in dol,
Si poje v barčici mali,
Jo vajen suče okol.

Zdaj strah veslarja prešine,
On vstavi svojo rokó,
Posluša glas iz globine,
— Presladko pesnico. —

Tak krasno se še glasilo
Na zemlji nikdar ni;
Tak ljubeznivo in milo
Le Vile klic doní.

Tak le Sirena zove
Mladenča na dno vodé,
Omami čuti njegove,
Daruje mu svoje sercé.

In urno naprej podižo
Valovi prazni čoln,
Mladenču se poslovijo,
Ki je ljubezni poln.

On zdaj v globini biva,
V kristalni hišici,
Tam sladko veselje vživa,
Se z ljubo veseli. —

G. S.

Domen.

(Domača povest iz prejšnjega veka.)

(Konec.)

IX. Pri merliču.

Skoraj po vsem Slovenskem je med prostim narodom navada, da mertvemu kratek čas delajo sosedje in sosede. Celó ako pribernjá tuj berač v vas in umerje v kaki hiši, imajo si vaščanje za dolžnost, da mu naredé toliko časti in povasujejo pri njegovem

truplu. Razume se že samo ob sebi, da pobožni slovenski kmet se meni in skerbí najpervo za dušo merličevo, in da še le potem, ko je najstarši vaški očanec počasno odmolil roženkranec in litanije, kjer vsa vas odgovarja „zá-nj Bogá prosi“, — da še le potem nastopijo druge navade, izmed katerih na prvi pogled niso vse primerne žalostni priliki. Dostikrat se pozabi, da je v isti izbi merlič. Pogovor se plete na vse kite; kar kdo vé, izvleče in pové. Vendar gledajo deklice, ki se zberó, v zadnjem kotu za vrati ali pri velikanski peči, da pojó le žalostne pesmi; stari oče pak, ki imajo radi na gorkem kraji svoj sedež, povedajo najrajši žalostne spomine iz svojega dolgega življenja.

Tudi pri Jurcu se je bila sešla vaška mladina in starina. Možjé so sedeli okoli mize, na kateri je stalo leseno razpelo božje in voščena blagoslovljena sveča; žene so imele na drugem koncu svoje važne pomenke, ter so zdaj pa zdaj pogledovale, kako se obnašajo hčere, neveste za bodoči predpust; mladenči, že od svojih dni poradni in nepoboljšljivi, nasmehavali in pomežikavali so dekličem nasproti, in so imeli in obračali oči povsod, samo tje ne, kamor bi bilo prav. Imeli so poslednji tudi znanega berača Urha pri sebi, ki je brez nehanja zobe kazal iz poraščene brade in ubral včasi v dve žimnati struni svojih citer. V zadnjem, temnem kotu pak je ležala stara Domnova mati Meta na visocem mertvaškem odru, suhe, koščene, z molekom opletene roke na persih, ustnice sklenjene, terhlo lice blede, telo brez duše.

Molitve so bile že minile.

„Veste kaj, stričev!“ reče sosed Golobek Jurcu, nažigaje terščico, da bi zapalil tobak, „recite vi po dolzem ali počez, jaz pravim tako in terdim, — sem že tako pameten: ta naš gospod Sova je malo vreden. Če ni res, naj bi me zlomek vzal jutri zjutraj.“

„Ej tiho bi bil, tiho, šleva! kaj pa ti veš!“ odgovori gospodar Jurec in prisede na ogel k sosedom.

„Jaz? jaz pa še zmirom nekaj vem, jaz“, pravi Golobek malo hud, „le dobro me pomnite, stričev! če me ravno za neumnega štejete, pa sem jaz vendar te dni tako izmislil in izvil to reč od Domna in te-le Mete — Bog jej daj nebeško solnce — da več vem, ko vi vsi.“

Po teh besedah, ki jih je počasno in glasno govoril in jim primerno priterkaval z glavo in pipo, gledal je moško po družčini. Vsi so bili radovedni.

„Kako in kaj se je ukresalo v tvoji glavi?“ reče mu Jurec, nasmehovaje se.

„I kogá? Sami bi jo bili pogodili, saj pravite — —“
 „Da bi te vrag jezik, če misliš povedi, ali pa nič!“ zavpije dolg nesterpljiv mož, eden mlajših izmed vaščanov.

„Jaz pravim tako“, govoril je Golobek ne prenašlo, „ako hočete, verjemite mi, če pa ne, smo pa tudi prijetli — kaj ni res tako stričev?“

„Res. Ali kaj praviš, to móra vedi.“

„Pravim, in grajski hlapec, ki je včeraj videl staro Meto — Bog jej svojih vrat ne zapiraj — ta mi je tudi poterdil, da ste se Meta osobenica in pa Sova dobro poznala.“

„Ni hudič, da bi se ne bila poznala“, reče prej omenjeni mladi sosed in vse se smeje.

„Ne, plentaj vas!“ govori Golobek, „jaz pravim, da sta se tako poznala kakor jaz in moja starka; Bog jej grehe odpusti, zdaj je že odgovor dajala, nič hudega jej ne rečem.“

„Ta je bosa“, reče drugi. „Potlej bi bil Sova lastnega sinova dal v vojake loviti. Kdo kaj takega pomni!“

Dolgo so se pričkali: eni terdili, da to ni mogoče, eni so se pa poganjali, vzlasti grajski hlapec, ki je Meto večer popred v gradu videl in slišal govoriti, da je morda le res. Beseda dá besedo. Nabralo se je nazadnje precej dokazov, tako da so tudi največi neradoverniki jeli omahovati in verjeti, da je Domen grajščakov nezakonski sin.

Berač Ureh s Kostela, sicer zmirom jako beséden, ni govoril pri tem posvetovanji nič. Samo enkrat, ko je Jurec djal: „Tega ne verjamem“, zasmejal se je glasno, skoraj odurno. Precej potem je vstal, šel k dekličem, ki so imele Ančko v sredi in jej pošepetal na uho: „Anka! ali verjameš? Le verjemi le, res je, jaz vem. Sova mu je oče, a domú ga ne bo več reveža.“ Potlej se je zopet podal v svoj kot k mavhi in citram. Anka pa se izmuzne iz hiše. Kam? Ali jokati? Ne vé se.

Bilo je že pozno v noč. Možjé so bili že odskočili od prvega pogovora, da-si ravno je bil važen; matere so si bile že marsikaj povedale s prekrižanima rokama pod pazho; dekleta že veliko našepetale in nekaj lepih pesmic izpele. Marsikdo, ki je imel drug dan zgodaj vstati, jel se je meniti, da bi bilo dobro domú pogledati.

Odpró se vrata in v hišo stopi Špilkin Jožek, dolg suhoten mož. Na rami prinese culo navezano, nataknjeno na vatel; iz cule so gledale tri pedi dolge škarje, železno krojaško gladilo in pol hleba zmesnega kruha, ki ga je bil ravno za ureauico od dela dobil. Vse to je že samo pričalo, ktereга rokodelstva je Jožek; same razregane hlače dopetače in luknjasta kamižola, da ne štejemo brezpodplatnih čevljev, bile bi morda neznanca motile, da bi ga bil raji nekovim drugim vedno potujočim ljudem, kakor pa krojačem prišteval. To pa je bilo samo zato tako, ker Špilkin Jožek ni mogel žganja videti.

„Dober večer vam Bog daj!“ reče prihajavec.

„Od kod pa ti prideš, Jožek?“ praša ga eden kmetov.

„Gori-le v Grivec sem bil šel troje hlače vrezat in steknit; nocoj sem došil in ker sem slišal, da imate nekaj mertvega, stopil sem k vam noter.“ Rekši vzame oljko-vejico, pokropi z blagoslovljeno vodo merliča, naredi strašno velik križ in zopet na glavo natakne sneden in stlačen slamniki.

„Hoj! kaj si tudi ti tukaj Ureh? dolgo te ni bilo videti“, ogovori Urha napervo.

„Tudi. Jaz sem povsod, ko blato na cesti“, reče berač.

„Ej, midva sva tiča“, govori Jožek, „kakor dva stara lonca, oba počena; nobeden ne derži ni zelja ni kisle repe; za družega nisva, kakor da bi zvezal in zbil oba in naji vergel čez plot. — Pa kaj sem hotel že povedati? Veste kaj novega, možjé?“

„Kaj?“ prašajo eni.

„Domen je ušel beričem.“

Te besedice so napravile veliko hruma po izbi. Vsi so se zavzeli, vendar niso vseh enake misli sprehajale. Tisti, ki so verjeli, da bi morda res bil Sovov sin, in da ga je lastni oče v vojake spravljal, privoščili so mu iz serca, da je ušel. Oni pak, ki so bili sami med lovci, bali so se malo, da ne bi zdaj Domen vsacemu posebej povernil hudo s hudim. Na poseben način je praznoval berač Ureh to veselo novico. Slišavši Jožkovo poročilo, skočil je po koncu, pograbil citre in jel nemiljeno napletati in neko nič ali bog ve kaj povedajočo pesem peti:

Hejo-hoj! hoj!

Volk ima loj!

Zvita lesica

Ima meščico!

Kaj je hotel povedati s tem, tega ni nihče umel. Ko se je beračevo veselje nekoliko poleglo, jamejo krojača popraševati, kako je to bilo.

„Jaz sam ne zapopađem, ne gre mi v butico, kako jim jo je upeljal“, pripovedoval je Špilkin Jožek. „Tako-le proti mraku je bilo, ravno šivanko sem vdeval, ko mi je Boltè, tisti cunjar, prišel naravnost od tam. Ta je vse videl. Imeli so ga štirje dobro uklenjenega, za palce zvezanega na herbtu, gnati v Ljubljano. Gori pri Tonetu so pa pred vrati pili, osličji, Domna pa imeli pred seboj. Slonela je ravno nabrušena kosa za slamo rezati na zidu. Domen, fant od samega vruga — kaj jaz vem kako je delal — prišel je do kose in resk! odreže si palec.“

„Je že res, ker je bil za palce zvezan“, razlaga eden.

„Kaj je bilo potlej?“ praša drugi in se bliže primakne.

„Kaj?“ povzame krojač, „le poslušajte me! Še s kervavo pestjo potolče prvega beriča, dobi neko krepel v roke in vse tri dervi po travniku, kakor pese v sušcu mescu. Cunjar Boltè je djal: primojduha da nisem še tacega človeka videl, in slišal ne od tacega, da-si sem že dolgo na svetu. Kaj menite, to ni kaj tacega, kar vsaka baba pové, če si človek palec z lastne roke meni nič tebi nič, ko bi gori pogledal, odreže in potlej še enega beriča na tla pobije, tri pa podi ko hudič copernice s Kleka.“

„To ti je sam zlomek“, odkima eden.

„Jaz sem vedel, da mu ga ni para za moč in zvijačo“, reče Jurec.

„Kje je neki zdaj-le?“ spregovori ženica izza peči.

„Gotovo še ne vé, da mu je mati umerla, da zdaj sosedje vasujemo pri mertvi“, dostavi druga mati.

„Ubožec, meni se smili. Kako mu bo hudo!“ reče tretja z obrazom in glasom na jok.

Vse te izreke milovanja ali začudenja je prestrigel klic mladega dečka, ki je kazaje na okno pocukal svojega očeta za rokav in djal: „Lejte oče, eden skozi okno gleda v hišo.“ Vsi se obernejo tjekaj. Res je nekdo slonel na oknu in prizadel si razgledati družbo v izbi. Kdo je, to se ni dalo v temi razločiti, zaslanjal je pa mesečino takó, da ga je lahko vsak zagledal.

„Noter pridi kropit, ako si pošten, kaj bi zijal v ljudska usta od strani!“ reče gospodar Jurec glasno in štirje mladenči skočijo ven pogledat, kdo je človek, ki si ne upa ali noče naravnost v hišo. V trenutji pa pridejo nazaj in ž njimi še nekdo.

„Domen!“ zavpijejo vsi, eni veseli eni ostermeli.

„Ne zamerite Jurčev oče“, reče prišlec, „klicali ste me sami v hišo. Pa povedite mi, ali ni mojih mater pri vas, gori na Hribcu sem jih iskal, pa jih ni.“

„O za Boga in sveto pomagavko, božjo devico!“ izdihne stara ženska, „lejte-si nič še ne vé.“

„Tukaj je mati, tukaj!“ pravi Jurec resnobno prikimaje.

V tem hipu pa je bil Domen zapazil mertvaški oder in o groza in strah! svojo staro, malospoštovano in vendar goreče ljubljeno mater gori, z bledim mertvim licem. Vendar ni se zgernil na tla, tudi vpiti in tožiti ni začel; serpo, nepremaknjeno je gledal na mertvo truplo nekaj časa, potem pa vergel kolec, ki se je va-nj opiral po hiši, stopil k param, poljubil mater v velo lice in zjokal se, da so ž njim jokale vse matere v hiši. V svoji bolečini ni čutil, da si je obvezo na roki odtergal in da mu je kri tekla iz rane, kjer je imel palec odrezan, in cedila se po licu maternem in po mertvaških pertih.

Jamejo ga tolažiti. Jurec mu pripoveduje, kako je staro ženo na potu do grada mertvo našel.

„Torej tudi to je on storil!“ zakriči Domen na enkrat, rudečica ga oblije, solze se mu ustavijo; popade kol s tal in vihrá iz hiše ven na plano, na prosto. Morda je hotel iskati v merzli zimski noči hladila svojemu ognju, ki je žarel v njem in ga hotel razgnati?

„To je čuden človek, ta Domen“, reče star mož.

„To je res. Mater ima mervto pa pobegne iz hiše; še znorel bode revež, znorel, še tega bomo dočakali“, dostavi drugi.

„Boste vidili, kaj še napravi“, rekel je berač Ureh s Kostela in zarežal se, obesil mavho čez pleča in, zastonj se oziraje po hčeri domači Anki, odšel v listje spat.

Stari možjé so na zvezdah poznali, da bode že kmalu dan, ko se je družba razšla. Vse sosede pa je Jurec, predno so domú šli, povabil, da bi jutri zjutraj stari Meti za pogrebom šli in da bi hteli hoditi v njegovo hišo ves teden za njeno dušo sedmino molit.

X. Poskušeno maščevanje.

Pokopali so bili staro ženo. Pogrebci so se ravno razhajali. Bilo jih je veliko, staro in mlado iz vasi; samo Domna ni videl nihče na pokopališču. Staricam to ni bilo po volji. Djale so: „Lejte-si no vendar nobene solzice ni poteklo za ranjco; ovbe Bog jo reši iz vie!“

Dan je bil lep. Gospod je šetal počasi ob verbah in rakitah pri potoku. Zamišljeno je gledal pod noge, v roki pa vertel černo, uglajeno palico z belim butičkom. Kaj je premišljal in berbral v brado, to ni znano še do danesnjega dneva.

Pride do srede prostornega travnika. Zdajci se mu je zdelo, da ga nekdo sreča, slišal je, da se sneg tere pred njim, povzdigne glavo in pogleda. Kaj je pač videl bogati gospod Sova pred seboj, da se je tako prestrašil, da so se mu kolena pošibila in zobjé zaškletpetali? Strahovi ne hodijo po dnevi, hudir se prikaže bojé po noči. Kdo je bil? Svojega sina, hlapca Domna, je imel Sova pred seboj.

Dobro nam je znano, da je imel častitega gospoda za kaj strah obhajati, ko se je sešel s sinom, kterege je sovražil, zametal, vničeval. Ko bi on sam tudi ne bil še tega vedel, oznanjeval mu je vse to strahoviti pogled Domnovega očesa, svitel kakor ogel v žerjavici.

„Stoj, da se midva pomeniva!“ reče Domen stopivši nenatornemu očetu na pot. Videti je bilo, da govori premišljeno in polagoma, a tresočí glas je znamoval dokaj, kako mu kri vre in kako mu je um in pamet že skoro prekipela.

„Kaj hočeš? Pusti me in pojdi svojo pot“, reče grajščak ter strahoma pogleda po travniku, je-li kje kdo na potu proti njemu.

Nikjer ni bilo nikogar videti. Sova je merzel pot potil po čelu in po herbtu.

„Poznaš me, menim?“ prasha dalje mladi človek in žile na obrazu mu še huje nabreknejo. „Ni hudič, da bi me bil pozabil, saj si bil pred nekaj večeri pri meni, v mojih žepih si imel nekaj spravljenega, ne?“

„Prosim te, ljubi moj, pridi drugo pot k meni, zdaj ne utegnem“, pravi Sova ter se hoče z lepo izmuzati sitnemu sinu.

„Veš koga so danes pokopali?“ prasha Domen.

„Pri Bogu je milost pri kuharju juha, v glavi se mu blede, sam Bog me varuj“, moral je gospod sam pri sebi misliti. „Vem“, rekel je na glas. „tvojo mater so nesli, revica je umerla. Žal mi je zares, da si jo izgubil, jaz ti bom že kaj preskerbel, le oglasi se mi kaj.“

„Ahá“, zakrohoče se Domen osorno, da je bilo Sove na novo bolj groza, „preskerbel mi bode moj oče, da me potaknejo v vojake in potolčejo Bog vé kje, kakor kozla v mesnici. Zares dober oče si mi.“

Zopet je bil Sova pogledal po gazu ob potoku. In glej videl je, da nekdo pride, bil je že blizu zad za ovinkom. To je bil vzrok, da je grajščak naglo spremenil govor in glas. Stisne in potrese malo palčico, jezno pogleda Domna od pete do glave ter se zadere: „Pogledi, pogledi smerkovca kilovega, ki se prederzne ustavljati mene na potu in mi še nekaj čenča in čveká, kakor da bi moj sin bil. Poberi se mi!“

Učinek teh besedi je bil, da ga je razkačeni mladeneč, naglo ko bi blisknilo, zgrabil za vrat. Omenili smo menda že, da je bil Sova, da-si ravno že priletel, vendar terdne postave. Zaupal je tudi morda nekoliko na lastno moč in se ohrabil vidé še drugzega človeka blizo. Vendar ubraniti se ni mogel, ležal je, ko bi mignil v snegu po dolgem, na persih mu je tiščalo težko, železno koleno rebra v tla in krepka pest mu je zderhovala goltanec, da je le s slabim in ohripelim glasom ječal: „pomagaj!“

„Tvoja ura se je stekla, nihče je ne bo navil, nihče ti ne bo pomagal. Izprašaj si vest, morda se rešiš hudiča in pekla, živel ne bodeš več!“ djal je Domen. Bil je menda čisto z uma.

Z zadnjo močjó obupnega človeka se je izvijal Sova besnemu človeku. Med tem pride človek po gazu bliže, kterega je grajščak videl in na čegar pomoč se je zanašal. Bil je berač Ureh s Kostela. V svoje navadne raztergane cunje zaviti, mavho in gosli čez pleča obešene, mencial je prav počasi. Celo ko je videl, da se dva bojevata, ni nikakor pospešil korakov več kakor toliko, da je vidil, „kdo se valja“. Videvši pa, da Sova pod Domnom vpije in kliče na pomagaje, nasloni se berač na palico, pokaže poznano versto belih velicih zob izza razmeršene brade in se glasno zasmije.

„Le dobro ga zaznamovaj, Domen! jaz te ne vidim, Domen, jaz te ne vidim!“ kričal je Ureh, zasukal se na zakerpani peti in šel mimo pevaje že omenjene verste Bog vé kaj povedajoče pesmi:

Hoja hoj-hoj!

Volk ima loj.

Sraka je spaka,

Žolna lih taka.

Sova pa Sova

Od zad je sirova,

Kuhal jo bom, bom!

„Slišiš, Domen!“ kričal je že od daleč berač, ko je odpel, „le hitro jenjaj kresati ušes očetovih, gotovo so že omeščana; vstani in ulekni jo čez vodo, zakaj zlodej po meni in po tebi, če ne letita dva tam gori le-sem. Žuri se, žuri, mene pa ne imenuj, da sem te videl, primojduha jaz ne hodim okrog beričev.“

Rekši berač počenčca z mavho bolj na ramo in miga naglo naprej godernjaje sam pred seboj: „Ta se bo danes na mater spomnil, ta Sova. Nič napek, ako mu Domen na brado stopi in čeljusti in usta razčrhnje in razpotegne kakor Samson tistemu levu ali — kdo vraga.“

Medtem je Sova težko stokal pod sinom. Zadnja ura mu je bila pred očmi z vsa strahovitostjo, ktero mora občutiti človek njegovemu enacega življenja. Domen je klečal tiho na njem, deržal ga je, kakor v kleščah. Na roki, kjer mu je bil palec odrezan, odperla se je bila rana in kri je tekla po telesu očetovem, kakor večer pred po maternem.

Ni videl nič, ni slišal nič, niti prošenj nečloveškega očeta niti beračevega opomina. Čas je bil potekel, zgodilo bi se bilo djanje grozovito in neslišano. Že je bila Domnova roka tesneje zderhnila gospodov vrat, gergraje se je le-tá izvijal in usta strašno odpiral, da bi sape dobil: ko pritečeta od berača naznanjena človeka, grajski stari pastir Peter in močen mož iz vasi blizu. Domen ju ni bil zapazil, dokler ga nista zgrabila za rame in znak potegnili. Tudi obá bi ga pač ne bila uderžala, da ga ni suhi Peter s palico mahnil po rokah tako, da so mu omahnile. Sešlo se jih je kmalo še več.

Povežejo Domna. Odneso Sovo domú.

Dva dni pozneje so si pravili, da Domna ni več v deželi, da so ga dali v vojake za vselej.

Sova pa je po tistem času živel še bolj sam za-se. Le malokdaj ga je kdo o kakem poletenskem večeru videl šetati se ob vodi, s potuhnjeno glavo, razoranim temnim čelom in z boječim hudim pogledom, ki je podil vsacega družega človeka od sebe. Celó gospodar Jurec ni več tako pogosto zahajal v grad vasovat, bodi-si da ni bil človeku nič kaj iz serca prijatelj, ki lastnega sina,

če tudi nezakonskega (zakaj zaznanilo se je bilo vse še poveličano med ljudi) v vojake dá, ali pa, ker mu je merzelo gospodovo nemirno in temno oko.

XI. Tuji razbojniki.

Pet let je bilo preteklo.

Marsikaj se je bilo predrugačilo tačas. V vsi vasi so bili že skoro pozabili Domna, ali vsaj menili se niso več o njem, ker jim je bil spred oči. Če se je pa pri kakem besedovanji pod hruško ravno kdo zmenil od njega, zedinili so se vsi v tem, da ga pač ne bode nikdar več videl nihče. „Gospoda bo že skerbela, da bo konec vzel tako ali tako, če že ni“, djal je kak moder mož.

Jurčeva Anka ni imela tako romantične ljubezni, da bi bila mogla iz serca peti staro našo narodno, ki pravi: „čakála sem ga sedem let — sedem let ga pa še bom“; ampak pozabila ga je tudi ona in po očetovi želji vzela bogatega mladenča, ki se jej je že pred ponujal, ktereга je bila pa odgnala. Morda jej Domnov značaj, ktereга je v zadnjih dneh še le bolj spoznala, ni bil nič kaj po všeči, morda ga je tolikanj laglje pozabila, ker je slišala med ljudmi, da je sin onega odurnega in priskutnega človeka, ki so mu rekali Sova: toliko je gotovo, da je bila srečna v novem zakonu. Stari oče Jurec je doživel veselja na sive lase, da je videl vnuka na svojem naročji in zeta dobrega gospodarja, kar mu je jako olajšalo bolezen, ki jo čuti vsaki slovenski oče, ako mora zeta vzeti, in tako rekoč svojo lastnijo na pol tujem gospodarju prepustiti, ne pa lastnemu sinu. Sicer pa se je bil Jurec teh petih let močno postaral, lās je imel čedalje več belih na glavi.

Sova je ostal tisti ko pred. Nekteri so terdili, da se je obraz te leta še bolj sferknil in sesušil in da se je zatilnik jel starosti upogovati, vendar to se ni veliko poznalo. Ne moremo pa čisto nič povedati, če je bil tudi on tako naravnost pozabil Domna.

Bilo je jeseni. Na grajskem travniku je stala otava pokošena v kopicah; kosci so bili pa že davno razšli se, kajti že je stala zvezda večernica visoko na nebu. Počasi je potihnil hrup po vaséh okrog in okrog, le še tam pa tam sta pela dva ponočna sleparja kako okroglo pesmico, pa zaspana sta se izgubila tudi onadva vsak za enim oglom.

Samo v gradu sta čula še dva človeka. Luč je svetila iz grajščakovega okna.

V isti sobi, kakor že pred nekđaj, najdemo tudi nocej dva naša stara znanca Sova in Jurca. Že dolgo ni stari gospodar vasoval v gradu. Nocoj pa je bil Sova nenavadno pri volji in besedi, menda ga je bila obila košnja razvedrila.

„Poklajete boste pa veliko imeli letos, poklajete“, govori Jurec grajščaku.“ Po travniku sem hodil in videl, da so vam dosti nakosili in natepli.“

Sova je zarenčal nekaj in primuzal.

„Samo čisto vam niso pokosili“, nadaljuje Jurec. „Nektere redi še vse kosmate leže. Pozná se, da so le tako potepli nekteri, da so kose z rok vergli. Hencajte, veselje bi imel človek tacemu berco pritisniti, da bi se kositi učil. Malo manj ko pol voziča bi je bilo lahko več mervice.“

„Tlačanov je nekaj delalo“, spregovori Sova in puha dalje tobak.

„Tlačanje so tlačanje. Domač posel je še zmirom najboljši, če je priden. Dober hlapec je boljši ko zlata vaga. To sem jaz skusil, kaj menite, dela sem imel dosti, otrôk pa malo, samo Anko. Zató sem moral hlapce imeti. Pa to moram reči za delo ga nisem imel otovrej, kakor je bil tisti Domen“, govoril je mož počasi, kakor so mu misli tekle iz stare glave.

„Hem!“ zarenči Sova pri tem imenu.

„Ni nič slišati o njem? Kje je neki? Če je res od vojske pobegnil, doli na turški meji, kaj-li? Ljudje so govorili, da je tako pisanje prišlo.“

„Ne vem“, pravi Sova in se oberne v temno stran; ni mu bila ljuba ta reč. Toda Jurec tega ni zapazil.

„Kaj pravite, kaj je? Čaki-no! Eno reč sem imel že dostikrat na jeziku, da bi vas bil rad prašal; a nekaj se nisem domislil, nekaj sem bil toliko štramast, da se nisem upal prašati. Kaj je res, kar ljudje klepečejo in stara babiščeta trobuzlajo, da je bil Domen vam v rodu?“ Zadnje prašanje je govoril bolj natihoma, skrivnostno.

„Kaj klepečejo?“ povzame naglo Sova.

„I nu, zastopite me, jaz sem še zmirom djal, da ne bo nič resnice, rekel sem, težko če bo kaj. Pa ljudje hoté zmirom več vedeti. Tisti berač Ureh, ki na gosli brenka — zdaj ga že dolgo ni več v te kraje — je bil raznesel, da je Domen vaš — vaš sin bil.“

V tem hipu se zasliši iz dvora sem lajanje velicega priklenjenega psa. Grozovito je razgrajal in zaletoval se, kakor Sova še nikdar ni slišal.

„Kaj je neki?“ djal je grajščak, vstal s stola, snel staro puško s klina na steni in šel k oknu. A zunaj se je bilo pooblačilo, videlo se ni za pet pedí. Bogastvo in denar je bilo storilo skopega gospoda neznanu boječega se za svoje imetje.

„Družina pa že vsa spi. Kaj ti bo to!“ renči Sova, petelina pri puški napne in odmakne se od odpertega okna. Zdajci slišita oba, kako pes zaevili in lajanje pojenja. „Kaj je to?“ reče

Sova in obledi ko zid. Postavi se zopet na okno in zagermi z debelim svojim glasom „kdo je?“, ter nameri puško naravnost v temo proti dvorišču. Namesto odgovora prižvižga krogla iz teme in leti ravno mimo njegovega ušesa v izbo.

„Za božjo voljo!“ zdihne Jurec v strahu.

Sova se ogne od okna, kjer ga je odsev luči, v debelem železnem svečniku stoječe na mizi, vidljivega delala nevidnim sovražnikom.

„Počakaj, jaz zakličem hlapce“, pravi Sova in hoče iti ven. A ropot zunaj mu naznanja, da so velika vrata veržena iz zapahov. Strašen krik se je čul v tem trenutju; baklje so se jele svetiti po vsem gradu. Po stopnicah hrumi več korakov. Sova zaklene duri od znotraj, sam pa se vsede nekako mirno in pogumno za mizo, postavi železni svečnik na ogel pred-se, puško pa napeto po mizi, namerjeno proti vratom. Tako je pričakoval, sicer upaden in bled, vendar neustrašen, kaj bode.

Jurec je stal bliže peči, sivi lasje so mu stali po koncu, bil je veliko bolj v strahu, ko Sova. Ni mogel razumeti, kaj to vse pomenja.

Vendar oba nista vtegnili premišljati. Prikaže se čez luknjico pri vratih svit baklje od zunaj, sliši se ravs več ljudi, bunkanje na vrata, zaletovanje. Ključavnica ni dolgo držala. Vrata se od-pahnejo.

Jurec je bil na pol za vrati in ni precej zagledal, kaj je; kar pa je Sova videl, bilo bi ga lahko na napečno misel zapeljalo, da vse to ni resnica, ampak da se mu le sanja.

Kacih šest mož, čudovito napravljenih in oboroženih, rinilo se je skozi duri v stanico. Vsi so bili obraščeni po obrazih, nosili so dolge puške, samokrese za širocim rudečim pasom in dolge nože. Pervi, velik zastaven mož svitlih oči in dolge brade, je nosil veliko leseno bakljo. Njegova roka je bila brez palca.

„To so Turki“, rekel je Jurec strahoma sam pri sebi, spomnivši se, kako so stari očetje popisovali podobe teh sovražnikov stare naše dežele.

„Ha!“ kričal je grozoviti vodnik divje trope, ki je bakljo nosil, „ha! zdaj te imam!“ in z vzdignjenim nožem je hotel planiti nad-nj, a počí puška, kroglja mu predere persi. Ko bi trenil po-pade Sova še težki železni svečnik s svečo vred in ga z vso močjo telebnе razbojniku v čelo. Baklja mu pade na tla. Zverne se sam verhu nje. Za trenotek nastane tema in krik po izbi. Pa precej prideró še drugi in prinesó svečavo.

A Sova je bil porabil temo. Skočil je bil skozi odperto okno na dvor in Jureca samega pustil. Videvši svojega vodnika v kervi potolčejo razbojniki starega moža na mah in brez usmiljenja.

Vse obširno poslopje — tako imenovani grad — je bilo razsvitljeno. Čudovito je odsevalo v černo noč daleč okrog. Po polji pa med gradom in vasjo je z velikimi koraki tekel spehan mož, grajščak Sova, proti vasi. Vaščanje so bili že vsi na nogah. Luči in vpitje jih je bilo zdramilo po koneu, vendar so strahoma gledali le od daleč in ugibali, kaj to pomeni. Neki dedec je celo začel praviti staro pravljico, da so nekdanji gospodarji grajske ponočne svatovščine imeli, na katerih so s peklenskim ognjem grad tako razsvetili znali, da je za devet žerdi visoko svit stal kakor od solnea. „Ta gospod je tako tudi ves ongáv, ta stenica; Bog in sveta pomagavka nas varuj, ne djal bi dvapota, da se ne pečá s pošastjo hudičevo in morda tudi svatuje nocoj“, sklene dedec pripoved in marsikdo se je našel, da mu je verjel.

Še le ko Sova med-nje pride spehan in ustrašen in pripoveduje, da so razbojniki in zapoveduje, da bi šli pomagat, jamejo se vaščanje gibati, kričati. Razleté se na vse plati in se shajajo zopet vsak s kacim orožjem, lesenim ali železnim. Da bi svojo armadó tem strašnejšo storili in vrage laglje odpodili, nataknejo slamnate otepe in škopnike na droge ter je zažgó. Tako se počasno pomi-kajo proti gradu, ki je bil že na več mestih v plamenu.

Bilo je v vsem nekaj grozovitega. Kmetje so imeli poguma, da še sami niso vedeli, odkod so si ga vzeli. Žene in otroci pa so vpili pred vežami in stali in zijali.

„Za pet ran Kriščevih, botra kaj je pa?“ prašala je mlada ženska z otrokom na rokah staro sosedo.

„I lej jo lej! kaj ne veš, turški razbojniki so, vse po gradu so že poklali, Bog se jih usmili in mamka božja!“

„Ježiš! kaj bo, če doli pridejo.“

„Černi so ko ogel in cele jablane s korenino pulijo“, reče tretja baba. „Naš Tonek je gospoda slišal tudi, ko je pravil. Sam Bog daj, da bi še kedaj vernili se naši.“

„Jemineja!“ javka mlada mati, „kako sem jaz svojemu branila, zdaj-le z doma hoditi. A menite, da mara kaj? Nič, nič ne.“ In solze se uderó mladi ženi.

Ko Sova s kerdelom svojih za boj pripravljenih kmetov pride blizo grada, vidi da ni že nikogar, le tu in tam je s strani pritepel se kak hlapec iz svojega skrivališča.

Ravno so stali možjé in posvetovali se, ali bi gasili, ali bi se vernili v vas, ali bi šli za razbojniki, ko glasno zadoni iz teme pok veliko pušek in kroglje so padale nizko, visoko in na vse plati. Vendar zadeti so bili samo trije možjé, drugi so jo pocedili, pozabivši hrabrega poprejšnjega duhá, naravnost domú, zakaj ni jih bilo volja bojevati se s tacimi vrage, ki jih še videti ni bilo.

Kmalu je potihnilo vse okrog, le ogenj je pokal požiraje tramove in strehe in nakopičeno bogatijo Sovovo.

Teško je bilo kmete v drugoč pripraviti, da so šli iznašat iz grada, kar se je dalo še oteti. Jurca so našli na pol živega.

Ko so drugi gasili in nosili, sedel je Sova na mali vreči, na ostanku svojega bogastva, glavo podpiral v dlan in komolce tiščal v kolena. Vsa druga njegova družina je bila malokdaj pri njem, tudi nocoj ni bilo ni žene ni otrôk. Na nje Sova tudi mislil ni. A denar, denar, ktereга si je tako skerbao spravljal skup, skoparil, še sam sebi ne privošil — večidel tega denarja so mu vzeli tuji, divji, Bog vé kakovi ljudjé. Ne, nikakor, niso mu ga tuji ljudjé vzeli, on sam si ga je bil, skoro bi rekel. Kajti, dobro je vedel, kdo je bil vodnik razbojniški, oni človek z bakljo in černo brado in svitlim očesom, oni, ki ga je on ustrelil in s svečnikom ubil, oni je bil Domen, njegov sin, njegova kri. Tedaj ga je bilo konec tega sitnega sina. Sova se bode oddehnil. O ne, Bog je vest vstvaril vsem ljudém, tudi on ni bil brez nje.

Sova je vedel, da ga je ubil do smerti, vendar trupla v gradu ni bilo nobenega razun Jurčevega, dveh hlapcev in pa starega pastirja, čegar zvestoba je bila vzrok smerti.

XII. Česa je najzadnje Špilkin Jožek doživel.

Krojač Špilkin Jožek je bil ravno omenjene noči dodelal nekaj hlač in plačilo za to svoje šivanje je bil nesel spraviti nekemu kerčmarju tik ceste; ta pa mu je za odškodovanje polnil precej dolgo časa steklenico z rudečim vinom, kateri je potem nahajal pot po stermem Jožkovem goltancu. Bravec mi bo rad verjel, da je potem moj dolgonogi krojač precej vse križem švedral, ko je kerčmo popustil in se proti domu napotil. Vendar Špilkin Jožek ni bil nikdar tako pijan (da naravnost po domače povemo), da bi se bil pota in pa teme ustrašil, temveč hodil je še raje po noči ko po dnevi.

Tako najdemo v sredi noči svojega umetnika s šivanko samega na potu. Dolgočasoval se Jožek ni nikoli, če je bil prav sam, to se ve, le ako je bil vinski ali kakor je sam djal 'dobre volje'. Delal si je namreč sam tovaršijo, izpraševal in odgovarjal. In kedar mu je domišljije čisto zmanjkalo, jel je hreščati in peti z gerdim hripavim glasom, da so se mu vse ponočne tice oglašale v okolici. Tudi zdaj je pel staro pesem krojaško:

Po cesti krévsa stari mož,
Opertav nese pleten koš.

Ga srečal je en žnedar mlad,
Prec nekaj prašal bi ga rad.

„Al v košu nesete iglé?
Al dali meni bi ené?“

„Da bi ti stolkel vrag glavó!
Ne viž, da tvojo imám zenó?“

Morda je znal pesem še naprej krožiti, a zašel je bil med petjem s steze in ko bi mignil se je spodteknil ob kopico otave na travniku in zvernil bi se bil, da se ni obstregel ob svoj vatel. „Ne vem, če sem res pijan, ali kaj mi je? Kod šavram, ti pajk na vodi!“ govoril je Špilkin ter tupal in šlatal, kod bi prišel zopet na stezo. Pa kolikor bolj je iskal pravega pota, toliko dalje je zahajal od njega, ter s kopice v kopico zaletaval se, tako da na zadnje že skoro ni vedel, kje je.

V sredi grajskega travnika je stala debela ternjeva lesnika. Posadili so jo bili še v starodavnem veku dedje, s hvalnim namenom, da bi se vnuki senó mešaje in sušé o vročih poletnih dnevih hladili pod njo. In res je poležana in pohojena trava pričala, da je dedje niso zastoj posadili.

Še le ko Špilkin Jožek lesniko dotiplje pred svojim nosom, razbere si v svoji razmišljeni pameti, da štramá in hodi po Sovinem travniku.

„Čakaj, vrag vražji“, govori nevoljen sam s seboj, „pa tudi ne grem domú, primojduha da ne grem, tukaj-le pod lesniko bom spal.“ Za vzglavje si prinese precej veliko pest merve in se razpoloži po dolgem, komolce dene pod glavo in že se mu je jelo dremati, ko se domisli, da pokore od lanske spovedi za ta dan še ni odmolil. Komaj pa odmoli drugo češčenomarijo po očenašu, ko zagleda, da od grada svit stoji in da se dim vali proti nebu. „Sova je ogenj zatrosil“, reče in premišlja, ali bi šel gasiti pomagat, ali bi od daleč pomagal. Pijanost ga je bila že precej minila, ker tak človek, ki je zmirom v vinu, ko žaba v luži, strezová se vselej kmalu. „Na prvo moram vedeti, kaj je, potlej pojdem še le“, pravi Jožek, vzdigne se popolnoma in začne plezati po lesniki gori, zakaj grad je bil skrit za drevjem, dobro se od tal ni dalo videti.

Sicer ga je ternje opraskalo na več krajih, vendar Jožek je bil take nature, da ni miroval popred, predno je svoje suhe kosti na najviši rogovili vejate lesnike posadil. Komaj pa se je dobro vsedel in jel razgledavati pogor, ko zasliši pomplanje, kakor da bi veliko ljudi teklo po travniku. Zdi se mu, da ne daleč vidi cel trop ljudi stati; tiho so pa bili vsi, ko tatje. Pridejo bliže, okrešejo ogenj in — o jej — tacih ljudi Špilkin Jožek še nikdar in nikoli ni videl, tacih kosmatinov, s čudovitim opravkom in strašno puško. Bilo jih je kakih dvajset, enega pa so nosili, bil je kervav po obrazu in se ni zavedel. Videl je krojač, da ga devajo na ravno tisto ležišče, ktereга je bil on za-se postlal. Govorili so neznan jezik, in ker se imeli svečavo, ki jih je le na pol obsevala, zdeli so se morda Jožku tem bolj neznanški in strahoviti. Čepel je v svoji rogovili tiho, še dihati si ni upal, „zakaj ustrelé me ti pesoglavci, kakor srako z vej, ako me satan izvoha“, djal je.

Rešen je bil iz svojega straha, ko so se razbojniki zedinili in pogovorili, v kateri kraj morajo bežati, in ko so jo res naglo pobrali proti južni strani.

Ogenj se je bil med tem v gradu popolnoma razgorel. Visoko je švigal plamen, čarobno in grozno seval v temno noč. Špilkin Jožek je kobacal od veje do veje dol z lesnike. Večkrat pa je postal in poslušal, ali so res odšli oni ljudje, ali oni hudiči, ali kar so bili; to je uganil le, da so morali oni zažgati grad. Že je bil na zadnji veji, ko zasliši tiho ječanje od zdolej gori. Ni videl, od kod je prišlo in v prvem strahu jo kakor veverica na skok za dva suha šterelja više ob deblu pomakne. Potem dolgo zopet na ušesa vleče, a le ravs od grada in iz vasi je bil slišati, vse drugo je bilo tiho. Že je jel misliti, da se je motil, ko v drugič nekdo zastoka globoko. Zdaj je Jožek dobro slišal, da je nekdo pod njim, pod lesniko.

„O Jezus, pomagaj!“ ječal je zopet nekdo.

„Ahá, ta ima Boga na zobéh, iz naše rodovine je, le doli stopi Jožek“, govori krojač in kmalu so molele njegove dolge suhe noge izmed vej ob deblu doli. Zdolej je ležal človek. Pustili so ga bili razbojniki. Moral je biti hudo ranjen, Špilkinemu Jožku ni odgovarjal, kakor ga je tudi klical in vpraševal; kar genil se ni.

„Kaj ko bi ogenj ukresal“, pravi krojač in se spravi na delo. Po dolgem trudu je gorela suha berst, ki jo je nalomil ob lesniki, in obsevala tujega moža.

Ležal je znak, na eni strani mu je ležala puška tolika kakor on, na drugi je stala steklenica, kakor se je Jožek pozneje udal, napolnjena z žganjem. Po licu je bil kervav, na bradi se je tudi kri držala, že sesedena, tako da so se bile berke čisto vse sprijele. „Nekdo ga je mahnil prek čela“, djal je Jožek. Na persih je morala druga rana biti, kajti obleka je bila okervavljena zelo. Ranjenik je hotel menda kervi braniti izhod, ker je z roko tiščal na mestu, kjer je bilo središče kervavega madeža. Zdaj še le Špilkin Jožek zagleda, da na tej roki manjka palca.

„To je Jurčev Domen!“ klikne na enkrat in poklekne. „Hejo! Domen, kaj ne slišiš, hi! — Le-tá ne bo več zdrav. He Domen, pogledi me no, v obraz me pogledi! Kaj ne poznaš več starega prijatla, he buzaron!“

Vendar drugega odgovora krojač ne dobi, kakor da Domen težko zasopne. Gotovo ga ni niti poznal niti vedel.

„Zdaj se mi še le oči odpirajo“, začne Jožek zopet svoj samogovor. „Tak je bilo vendar-le res, kar so pravili — je že leto in dan tega — da je pobegnil bil od vojakov na turški meji neki in da ga ni. Šment! pa je pajdaše pripeljal nocoj to noč, da bi očeta obiskali; ahá, zato so imeli oni tolike mavhe. Sova je imel

denar. Kaj bi djal? — to je pa napek za-te, ti revež ti, da si po-bral hudo sam, dobro si pa pajdašem pustil.“

Po tej elegiji ga jame zopet klicati. cukati, popravlja mu vzglavje, in brisati mu kervavi obraz. Ranjenec je jel govoriti, toda vse je bilo zmedeno in raztergano. Zdaj je preklinjal in grozil se, imenoval očeta svojega, zdaj zopet molil in Boga usmi-ljenja prosil.

„Ne kolni mi, ne“, vpil je krojač, „drugače mi uideš gorak iz rok v pekel, česar te Bog varuj.“

Prišel je trenotek, da se je Domnu nekaj razjasnilo, smert je morala biti blizu.

„Kje sem?“ praša s težo krojača.

„V domačih krajih si, Domen, na travniku grajskem pod lesniko.“

Oba molčita. Čepé gleda Jožek nekaj časa v obledelo lice. Potiplje roko. Merzla je bila.

„Slišiš, Domen!“ kriči zopet krojač, „nič ne mara, da boš umerl. Kaj ko bi molil — molil, pravim!“

Domen je jel res gibati z ustnicami in — umirati.

Ko se je daniło v jutru, razpovedal je Špilkin Jožek po vasi, da je Domen umerl v njegovih rokah, na očetovi zemlji. Da ga je lastni oče ubil, to je vedel samo gospod Sova.

A tudi Sova ni dolgo nosil te skrivnosti po svetu. Po Jur-čevi smerti, ki one noči ni prebolel, ostal je brez prijatla. Vest ga je grizla in zgrizla, kajti nekega jutra so ga našli mertvega. Še v smerti strašen je deržal, ko so ga dobili v postelji, glavo na tleh, noge pa je imel zavite in zapletene v rjuhe in odeje. Djali so, da ga je božje vdarilo.

„Kaj menite, da so bili res Turki tisti razbojniki?“ prašam jaz starega Oralka, ko je pripoved končal.

„Kaj pa, da so bili. Če ne verjameš, pa pojdi gori v grad. Tam še zdaj tisto puško hranijo, ki jo je bil Domen prinesel, in videl boš, da je turška. In v Vedlačevem hlevu je še zdaj deska, iz gradú prinesena, v kateri od tačas turška kroglja tiči.“

Jože Jurčič.

Poslednji Orebta.

(Česki spisal J. E. Vocel, poslovenil Podgoriški.)

I.

Bil je jasen, prijeten jesenski dan 1448. leta. Ne daleč od Smedereva se je preko Donave prepeljala janičarska družčina, poskakala na ogersko obalo in naglo odjezdila po močvirji na sever. Ko je bil utihnil štropot turških hatov *) v dalečini; ko so se jezidici v modrej megli videli taki, kakor kake črne, naobražene podobe, priziblje se h kraju druga ladija, in 12 oroženih Srbov stopi na suho. Malo se pogovoré brž ti Srbje, potlej pa se razdelé na dve četi: ena je udarila jo po močvirji, ena pa ob Donavi na zapad.

Obličje poludanskega solnca se je ogledavalo v modrej Donavi, ki je z veličastno mogočnostjo valove valila po neizmernej širjavi. Ob reci po levem kraju — višem in višem, rastla je trava, čem dalje od obale, tem rodovitejše; za to travo pa vitka rozgovina, in napósled visoko trstje, ki se je raztezalo mnogo milj na daljavo in na širjavo, tjekaj v ogerske pustine, raztezalo tako, kakor kaka hostna goščava.

„V tem-le kraju ga najdemo!“ reče vodnik četi, s katero je dirjal po zelenej obali ob Donavi, „le-sèm ga je zjutraj prepeljal ribič; saj pred večerom ga ne bode iz tega trstja.“

„Gospod Javornić“, oglasi se nekdo med četo, „jaz pa mislim, da je bežal k reci Tamizi; tam je močvir, grmovje in otočič, — vse dobro zavetje za-nj.“

„Tem večé gorjé za-nj“, odgovori Javornić, „reke pregloboke in široke ne more prepluti, čolna pa tudi ni nikjer nobenega tam v tistih močvirnih pustinah; nič se ne bojte, ne uteče nam!“

„Nikakor, presneto da ne“, dodáde nekdo drug, „če je pa zbežal doli kam v badinsko dolino, tam ga pa kmalo zasači sablja razdraženih Janičarjev.“

„Naj le divjajo tje za njim ti prismojeni divjaci! Saj — do-bodo ga ne, ker z junaško besnostjo hoté planiti na ogerske meče. Le dobro pazimo torej, zató da preiščemo vso puščavo. Alo, le razsedite! Ti, Brusnič, poveži konje in pelji tjè, kjer gré Tamiza v Donavo. Ondi se zvečer vsi snidemo zopet; zdaj pa se razidite

*) Hat — žrebec.

po goščavi; le oprezno in varno koračite skozi trstje. Če mu kateri pride na sled, ali da ga najde, naj pa precej znamenje dá s piščalko. Alo, le urno na posel!“

Dragovoljno so slušali svojega vodja vsi. Kmalo se je razšla vojniška družina in šumeče trstje je znamenovalo, kam in kod so se razgubili Javornič in njegovi tovarši.

Solnce je užé zahajalo, ali nobena piščalka še ni pokalila mrtvaške tihote na razsežnej puščavi. Javornič je blodil po sredi rodovitega trstja in besno sékal po njem, ker ni bilo nikjer nič. Ali ko trstikov snop preseče s svojim železom, na enkrat skozi presekano vrzel njegovo oko zagleda jasno, travnato okolico. Prodiral je ondi iz gostega trstja potoček, zavijal se sredi zelenega prostora in vračal v temno, trstikovo zavetje tako, da je delal otoček kakih 20 korakov na okoli. Na otočku pa je ležal nekdo orožen, na pol skrit v gostem višu. Javornič je od nenadne sreče viknil — kar na glas.

Oroženec se zbudi iz lahkega spanja in vzdigne blede lice, lice — oživljano od žarečega, junaškega očesa. Serbski vojščak ostro zažvižga, junak pa skoči po koncu in širok meč izdere iz nožnice. To genotje mu plašč zmekne z rame in na njegovih junaških prsih zalesketá zlat križ na dragocenej verizi. Črni lasjé so se mu vili po ramah, temne brke pa vzviševale bledost njegovega plemenitega obličja. Zavzet na prvi pogled se Javornič pomekne nazaj od junaške postave, ali naglo se ojači, čez potok šine na otoček kakor strela, z golo roko zgrabi tujčev meč in vikne: „Ujet si!“

„Nazaj, sužnik!“ zagrmi junak in s svojo krepko roko potegne meč sovražniku iz roke, tako da ga je z ostrim jeklom globoko vrézal v dlan. Javorniča razburi bolečina, potegne z levico nož izza pasa ter nameri v prsi juraku, ki pa je proti njemu mahnil s širokim mečem, presekal ž njim Srbu klobuk in glavo razklal mu do čela, kar je enkrat mahnil. Vojnik ljuto zarijove in vznak pade v potok; krvava glava se mu koplje v vodi in usta mu zajezi mrtvaški hropec.

Junak bolestven izdere nož, zaboden globoko v desno ramo. Skloni se h kervavemu potoku in s kacigo zajme vode, da bi si izpral rano. Ali pri tej priči mu šum med trstjem naznani, da se sovražniki bližajo zopet. Brž vstane torej in zgine dalje v goščavo; ali med potom je iz boleče rane kri kapala mu na orumenélo trstje: puščal je sled za seboj. Toda komej se zavleče nekoliko korakov daleč v goščavo, užé divji vik začuje za seboj, vik, po katerem je precej lahko sodil, da so grozni sovražniki steknili okrvavljeno mésto. Zdaj prognanec prevlada bolest in slabost svojega telesa in začne brže umikati se. Neprenehoma se mu je kri cedila iz rane, kapala na trstje, ali ranjenec se ni nič zmenil za to. — Naposled

pa, užé kakih petdeset stopinj daleč, vrne se po tistej gazi, in da bi ustavil kri, z roko čvrsto zatisne rano, potlej pa varno na stran pripogne nekoliko trstik in tiho se vleže v to zavetje.

Na-to se oglašé divji glasovi užé prav blizu, šumeče trstje pa mu naznani prihod razburjenih Srbov. Nesrečni junak se ne gane; samo en korak, le najmanjši giblje, ali najrablejši šum, pa bi ga bil izdal. Rudeči plašči razdivjanih vojščakov so se užé kazali skozi trstje. Prvi, divje vesel, ker je našel sled, krene na gaz, orošeno s kervjo; drugi pa z golimi noži v groznih rokah stopajo za prvim. Ko poslednji izpred oči zgine ranjencu, nameni se dalje doli v pustino. Bližnja nevarnost mu okreпча onemogle ude: krepko je k zemlji pripogibal rodovito, bohotno rastoče trstje in precej dolgo časa boril se z valovi neizmerne viša. Ali naposled mu ugasne poslednja moč: nesrečnik se zgrudi na tla. Zima mu prevzeme ude in nesvést omračí duha. Strašna tihota je bila povsod okoli.

Nekoliko ur je ležal zdaj tukaj ranjeni junak, ležal, da sam za-se ni vedel, kajti ko ga je pičila bol in se zbudil iz dozrajnega mraka, takrat je bila noč užé kdaj razpela svoja krila. Zbudí se v tem mračnem pustinskem grobu revež — pogleda kvišku in vidi, kako se visoke rogoze (Riedgras), njihni vršički stičejo, ter branijo nebeškim zvezdam, svitlej utehi v pregloboko rako. Le časi veter pritisne med trstikove vrhove; takrat vselej šepet vstane po grozno temnej goščavi, in črni oblak se le tam pa tam pretрга, da mesec pogleda v rako; ali zopet se zgosti vselej, ter vnovič je nebo vse temno, čisto črno.

Zdaj pa zdaj zatulijo volkovje, časi zalajajo lisice. To kalí to strašno nočno tihoto. Časi pa tudi zašušti kje blizu kaka zver, ki je zapustila ležišče in teče skozi temni trstikov labirint.

„O véрни moji!“ vzdihne ranjenec, „skor gotovo boste iskali moje mrtvo telo, moj grob — oh, jaz umerjem pa tukaj, zapuščen od vsega sveta!“ Zdaj mu strašna bolečina v rani pretresne vse telo, naglo se z mrzlo roko prime za okrvavljeno ramo in ob enem dotekne križa na teskobnih prsih. Čut najblagostnejše utehe zdajci vsplamení nesrečniku v srcu. „Ne, še ne!“ vikne radosten, „nisem še ne zapuščen; Ti, Gospod nebeški, Ti me čuvaš, — Ti lahko otmeš, če je užé tudi poslednja nada ugasnila človeku!“

Potem je zlati križ vroče pritisnil na mrzle ustne, vstal sè zemlje in nekoliko korakov daleč šel v tej strašnej temi ali, na enkrat se mu odpre širok prostor, srebro-jasno svetel. Sveta vera mu ojači oslavljenega duha in svetloba nebeškega kroga navdahne z upom srce. S trstikove pustine prišedši koléha ranjenec po ravnici in gleda, kje je kaka gostoljubna kočá.

Divni mesec svoje žarke lije po neizmérnej ravnini na vzhodu in na séverji; na zapadu pa se kakor jasno ogledalo sveti lice Tamizi, ki se čudno vije v Donavo.

Na to stran jo zdaj zavije prognanee, nadjaje se, da si tam v kakej ribškej koči okrepča telo, oslABLJENO od same bolesti in lakote. Ali čez majhno časa zasliši štropot za seboj. Ozre se in zagleda jezdeca, ki je neznanško jezdil za njim. Nehoté segne viteževa desnica po meč: ali oslABLJENA roka ga ni več mogla potegniti iz nožnice.

„Tudi ti me tedaj zapuščaš — ali se me sramuješ zarad moje slabosti, tovarš poslednji?“ reče z gorkim posmehom junak. Ali jezdic ga je bil užé došel in jezdil okoli njega tako naglo, kakor divji vihar, trikrat okoli tako, bliže in bliže. Ranjeni vitez pa je navskriž z rokami stal v sredi in mirno gledal sleherno jezdičevo genotje.

II.

Da-si je vse to pozorišče popolnoma razsvetljeval mesec, vitez vendar ni mogel nikakor spoznati tega novega sovražnika, zato ne, ker kučma malo da ni na pol zakrivala mu obličja, drug je bil pa vés zahaljen v črn kočuh.

Ali naglo zgene z roko jezdic, začne z desnico sukati nadžak *) — s svetlim kladivom na koncu, ki je bil na enem kraji podolgovat, rtast in zavihan. To trenutje kočuh zmekne z rame in odgrne brhkega ogerskega mladenča.

„Povedi, kdo si?“ zavpije mladenec, težki nadžak pa je ljuto vihtil krog glave.

„Ivan Hunjad, vladar ogerske kraljevine“, temno odgovori vitez in spusti plašč s prsi.

Kakor bi strela bila zadela mladega Madžarja, tako se je stresnil in v slavnega junaka vprl oči, pa nič se ni genil. Konj pa očaran od jezdičeve omamljenosti, ko se je prestrašil mladenec, kakor okamnjen v tla zarije kopita. Polagoma mladenec ob sebi spusti roko, ki mu je bil omamil jo junakov odgovor. Še le čez dolgo časa ga mine mračno zavzetje. Sneme brž kučmo z glave, skoči konju s hrbta in vrže se junaku pred noge.

„Ne zameri“, spregovori, „odpusti, gospodar in gospod moj! — Sovražnici se klatijo tod okoli — mislil sem, da si tudi ti —“

„Dragi moj sin“, vzeme vojvod besedo mladenču, „nevarnost naših dni priča tvojo ljutost; le vstani, odpuščam ti!“

Mladenec poljubi rob Hunjadovega plašča in vstane: „Izvoli, gospod, zavsedi mojega vranca“, reče, „ni tak, kakoršni so viteški

*) nadžak — nekaj bêt, ki je tudi za sekiro nekteri.

konji, ali vendar, saj je utrjen, — in čil kakor lastovica, kedar najhitrejše leti.“

„Hvaležno se poslužim tvoje žrtve“, odgovori Hunjad, — in približa se rezgetajočemu vrancu.

Z bolestnim trepetom je mladeneč gledal slavnega viteza, kako je slab in ranjen, ko je pomogel mu na konja. Tih je korčil pred vrancem, za kterege se mu je zdélo, da pozná, kako imenitnega jezdicca ima na sebi, kajti na láhko in oprezno je gazil po rosnej travi. Vetrič se je igral z žoltimi lasmi mladencu, ki je zdaj pa zdaj na vzvišenega moža obrnil svoje oko, pravo ogledalo posebne ponižnosti in srčne usmiljenosti.

Tako je Hunjad užé delj nego eno celo uro jézdil po dolgej ravnoti, da je užé v temnih meglah lesketala daljna trstikova goščava. Hladen zapadni veter je jezdiccu, vtopljenemu v otožen san šepetal, da je voda blizu. Vzdigne torej motno oko, pogleda skozi gosto drevje in zagleda srebro-jasno ogledalo bližnje reke.

„Kam me pelješ, mladeneč?“ poprašá vladar.

„Tje, kjer uboštvo biva; k svojemu očetu v kočo starega Tornaka.“

„Ali je še daleč to?“

„Tam, gospodar, kjer se široka Tamiza gubi v temno grmovje, kjer razvrščene stojé stare vrbe, na ktere je naslonjena kočá mojega očeta.“

Čez malo časa potem sta prišla do temne hraščine po levej obali ob Tamizi. Tu je zdaj kaka povodna tica, zbudjena iz snu, švignila skozi rakitovje, zdaj belojasni pelikan od temne obale tje po svitlej reci plul tako, kakor snegosijajna ladjica, na enkrat pa razprostrl svoja velika krila, vzdignil se v popolnej svetlobi jasnega meseca in letel na drugo stran. Široke, črne sence vekovitih vrb so segale po vršini jasnih valov; strašno velika, užé izperéla drevesa so visela tje čez nad reko, in vitke vejčice deržala v vodo. — Tihota je vladala po temnem lesu, samo časi sta tujea korakajoča iz spanja zbudila kakega gavrana, da je sferfral po vejah in klofotal, dokler zopet tihota ni objavila, da je vnovič zaspal tič.

Na enkrat se izdaleč oglašé citre.

„Kaki glasovi so to!“ vikne glasno Hunjad.

„To so citre mojega slepega očeta“, odgovori mladeneč s sinovsko ginjenim srcem.

Zdaj milo-tožna melodija prihodnikoma prikrili na ušesa, melodija taka, kakor bi opévala in slavila slavnostno na veke minolih rodov; žalostno na dolgo so se oglašali globoki glasovi, kakor bi izvirali iz žalne rake davne minolosti, kakor zvuki — duhovom na krilih s pozdravom; zdaj pa zdaj se je visoki glas tako tresel, tako pel, kakor da oglašá žalno jeremijado in bridke solze, za tem so se pa tožni glasovi vrstili z divjimi akordi, ali sè zmerom urnej-

šimi in glasnejšimi tako, kakor da bi bili radi nadkrilili glas moreče toge, glas, ki krili iz temne daljine: da so se naposled vsi glasovi, dozdam divji in besni, bučeče stopili tako, kakor štropot groznega obupa.

V tem prihodnika prideta do temnega, okoli in okoli z vrkami obrasenega kraja.

„Ali sva užé na mestu?“ povpraša jezdic.

„Gospod“, spregovori mladenec ranjencu in pomore mu s konja, „samo trenotek čakite zdaj tukaj-le, precej se vernem.“ Komej pové, izgubi se v temno hraščino.

Kmaló na-to se razjasni odpor med drevjem in mladenec z gorečo plamenico v roci migne vitezu, naj gré za njim.

Nekoliko korakov — in Hunjad stopi v ribško kočó.

Sredi stanice je tlélo vrbovo poleno, zglavjek; okoli polena so bili trstikovi snopovi, kakor kaka sedala; pri zadnjem zidu v koči na koži, pogernjenej čez kup trstja je sedel pa starček, ki je na stran položil citre in precej vstal, ko je bil tujec stopil v kočó. Temne mezdre starčevih oči so se upirale v plamenico; usta so mu krile sive brke, ki so se ob brazdi po licu spuščale k dolgej, kakor sneg belej bradi.

„Janoš! ali si gosta pripeljal v stanišče nevolje?“ vpraša s temnim glasom slepi starček; „povédi, kdo naju je prišel obiskat?“

„Nek vrl junak, dragi oče; ime mu je —“

Hunjadov migljej ustavi besedo mladenču.

„Daj, zakaj si tako naglo umolknil, sin moj?“ povpraša starček radoveden.

„Ne zameri, oče, moram na pomoč najinemu gostu, ranjen je.“

Zdam Janoš plamenico zatekne za tram v izbi, stopi k ranjenemu vitezu, sedečemu blizu ognjišča na snopéh, vzeme plašč z njegovih pleč, izmije rano, ovije jo z nekim zeliščem, potlej pa zopet varno na láhko obveže in šine vén.

„Ranjen, ranjen!“ šepeče sam za-se slepec, in zopet sede na kočó.

Dolga tihota nastane v izbi; časi se oglašajo žalni akordje, ki je starček vabi iz strun na svojih citrah.

„Ali ste Oger vi, Gospod?“ popraša naposled starček.

„Oger!“ odgovori temno gost.

Zdam Janoš stopi v kočó in dene kos črnega kruha in prezano dinjo kraj moléččega gosta. „Ná-te, to je vse“, reče mu, „kar vam more utrpéti najino siromaštvo.“

Srěno se mu zahvali junakovo oko; v slast je Hunjad jedel skromni obrok, ker je užé dva dneva medlel brez vsakoršne hrane.

Po dolgem molčanju starček zopet spregovori: „Tedaj greste iz turške vojske; bojevali ste pod praporjem slavnega Hunjada, kaj ne?“

Globok vzdih je bil vojvodov odgovor.

„Zakaj ste vzdihnili? — Ko bi ne znal, da je naš zmago-slavni junak v boj peljal domovine, bal bi se, da vaš vzdih poméni ogersko razvalino, pogin.“

„Ogri so na Kosovem polji zmagani.“

„Zmagani!“ vikne starček prestrašen — „in Hunjad?“

„Blodi zapušen — preganjan!“

„Zapušen!“ vsikrikne slepec strastno razsrjen in vstane s svojega ležišča. „Hunjad, ki je tolikrat natepel poganske čete, on, zmagoslavni brambovec domovini, vzvišeni ščit kristjanstvu, solnce ogerske slave — on zapušen?“

Ali ognjene starčeve besede prestriže tuj glas, ki se je zamolklo slišal daleč sem od reke. (Konec prihodnjič.)

Nektere čertice iz slovenskega slovstva.

(Namenjene za dr. J. Bleiweisov album.)

(Konec.)

Leto 1848 je nastopilo, ž njim se je marsiktera reč drugače preobrnila, in pretreslo je skor vso Evropo, in dve najvažniši misli svoboda in narodnost ste bili kot električen tok prešinile vse ljudstva. Cesar Ferdinand I. so nam bili ustavo dali; narodi avstrijski so se jeli prosteje gibati, slovenščini je nova zarja posijala. In zdaj še le so se nekteri predramili in zavedeli, da so sinovi slovenske matere, in pokazali s tem, da so slovensko društvo osnovali, kterege naloga je bila pripomoči, da se slovenski jezik oživi, omika, povzdigne in stopi v versto drugih izobraženih jezikov, da doseže čast in pravico, da se sčasoma vpelje v šolo in pisarnico. Mož, ki si je za to početje največe zasluge pridobil, bil je sopet dr. J. Bleiweis.

Od tega časa se je začelo slovstvo slovensko od dné do dné bolj razprostrirati in na vse strani razvijati. K temu razvijanju so res veliko pripomogle slovenske igre, kakor: Županova Micka, Tat v mlinu in Dobro jutro, ki so bile v ljubljanskem gledišču s posebno pohvalo igrane; posebno ste dopadli dve poslednji, ki sta ju bila dr. J. Kleman in J. Kosmač iz českega pretolmačila. Iz tega početja se je že tačas očitno pokazalo, da se je duh slovenski oživil in vnel.

Pa zopet mi bo kdo v besedo segel in rekel: Kdo pa je takrat, ko je le edino nemški duh med ljudstvom vladal, k temu pripomogel, da so se jele čez 58 let zopet slovenske igre v ljubljanskem gledišču igrati, in zakaj ni dandanašnji, ker se je že veliko gospode obojega spola po mestih in terjih slovenskega jezika s takim veseljem poprijelo, da raje slovenski kakor nemško govore eden z drugim, nikdar slišati v gledišču od kake slovenske igre; ker so se že pred 15 in celo pred 74 leti s takim dopadenjem in veseljem igrati slišale, tem bolj bi zdaj dopadle, ker smo se že precej domačega jezika in mnogoverstnih izrazov privadili. Menim, da bi enake veselice, če bi se od časa do časa napravile, marsikterega ščetinarja in nasprotnika našega spametovale, da bi v eno mer ne vpil: Kranjec sem od glave do pet, Slovenec pa nikakor ne!

Dragi prijatelj! kar se tega vprašanja tiče, zná ti vsak iskreni rodoljub slovenske kervi brez vsega modrovanja lahko odgovoriti, da so k temu najbolj prijetli slovenščine pripomogli, med kterimi je na najviši stopnji gosp. dr. Bleiweis.

Pred vsem drugim je bilo treba skerbeti, da se slovenščina v šole in potem sčasoma v pisarnice vpelje; zato nam je bilo pred vsem drugim treba pripravnih beril slovenskih za spodnjo gimnazijo. Vredovanje tega važnega dela je bilo gosp. dr. Bleiweis-u prepuščeno, kterega se je za slovenščino vneti mož s posebnim vpehom poprijel. Preden so se pa vendar le šolske vrata slovenščini odperle, mógle so se Novice in drugi slovenski časopisi krepko poganjati.

Le pomisli dragi moj! Nемеc ima nemški, Lah laški, Francoz pa francoski, in vsak drug narod svoj jezik v pisarnicah, in ker pa Slovenec nemškega jezika ne razume, torej prav, da se v pisarnicah v tistem jeziku piše, kterega slovenski kmet razume. Da bi se moglo pa v pisarnicah slovenski pisati, in da bi Slovenci svoj materni jezik, kakor se spodobi, tudi znali, bilo je treba, da se je v šole vpeljal, in ravno k temu je po Novicah tudi dr. Bleiweis skor največ pripomogel; tukaj pa ne bom vsega natanko in na drobno pravil, kar je on po Novicah na beli dan spravil, to je vsakemu rodoljubu gotovo znano, če le ni zaspan, da se je pa za slovstvo in narodnost slovensko potegoval ves čas vredništva in v prid domovine žertvoval, to se dalje tudi iz tega vidi, ker je pripomogel, da se je po Novicah toliko koristnih bukev med narod slovenski izdalo, ktere so naročniki Novic brez vsega plačila prejeli, kakor „Vinoreja“, ki jo je M. Vertovec, šent-vidški fajmošter nad Ipavo za Slovence v letu 1844 spisal, od ktere sam tako-le piše: Dragi sosedje, ipavski vinoredniki! Nate, bukvice „Vinoreja“ z imenom, vzemite jo v spomin, prebirajte jo pridno, veliko dobrega boste v nji našli, dalje pravi prečastiti fajmošter:

Ni davnej, kar sem 61. leto nastopil, kratek je čas, ki mi ga je živeti še *), in preden se k očakom na pot podam, hočem vse svoje skrivnosti, — majhine reči so namreč, na katerih je pa vendar veliko ležeče — svojim vinogradnikom razodeti, in želim, da bi bile, kolikor je moč, povsod razglašene. Z Bogom!

„Kmetijska kemija“, to je, natorne postave in kemijske resnice obrnjene na človeško življenje, za kmetijstvo in njegove pridelke. Spisal Mat. Vertovec leta 1847. Te bukve so, kar se kmetijstva tiče, zlatega denarja vredne, in bi se ne smele v nobeni hiši, saj viših kmetovavcev, pogreševati. — „Občna povestnica“ ali tako imenovana zgodovina, ki obsega stari, srednji in novi čas. Spisala sta jo prečastita gospoda M. Vertovec in Miha Verne, teržaški prošt, ki je v 8ki na 62 polah natisnjena, in od leta 1852 do letos kakor doklada Novic izhajala. — Nauk murbe in svilode rediti in svilo pridelovati. V Ljubljani 1851. — „Umno kmetovanje in gospodarstvo“, ki ga je zložil Janez Zalokar v IV delih s pristavkom. V Ljubljani 1855. — „Devica Orleanska“. Spisal M. Šiller, predstavil Koseski. V Ljubljani 1848.

Te in še več drugih verlih bukev je pripravil neutrudni dr. Bleiweis večidel po Novicah na beli dan. Slava in hvala naj mu se prepeva krog in krog! — Bog nam ohrani pridnega vrednika Novic še mnogo let, in daj še več tacih marljivih mož, ki so svojemu narodu v korist, in ki se za narod tako čversto poganjajo kakor on.

J. Kosmač.

Svrha treh naranač.

(Narodna povest; v ljudskem narečji zapisana poleg Pazina v Istri.)

Povedaju, da je jena stara šla va kاپici od jaja po ulje; pak pita botegara, da njoj da u kاپicu od jaja ulja. Botegar reče, da nima mere za merit. Pak da mu je rekla ona stara, nedaj ti Bog vidit svrhu od treh naranač. Pa on se je na to prestrašil, je žalostan, da ča bi to moglo bit. Pak je prišla jena druga stara, pak pita: daj mi u kاپicu od jaja ulja. On govori, vlih je bila ena kako ti, i me je pitala va kاپicu od jaja ulja, je san rekel, da niman mere, i nisan joj tel dat; a tebi ću ga napunit, ma povej mi, ča bi to moglo bit; ač mi je rekla, nedaj ti bog vidit svrhu od treh naranač. Pak mu je rekla ta stara: To ti je rekla ona stara; ne daj ti se bog uženit, dokle ne vidiš menu od treh naranač; pak govori, ti ćeš jih vidit. Hodi va onu velu goru, ćeš najt enu velu polaču, hodi na oni veli portun, kade su železne vrata vse rjave,

zemi špeha i žaife, i metlu i metlicu i kruha i češalj. Vrata pomaži špehon, škale pomaži žaifon, kruh hiti mačkan i brekon zad vrat; onim ženskan, ke su u kući jin daj metlu i metlicu i češalj. Onde češ najt tri naranče, pa jih zemi. Pak tako je storil, zel je vse sobom, i šal je tamoj i našal je, kako mu je stara rekla, i storil je kako mu je govorila, i šal je va jednu kamaru, onde je bila jena stara i jeni stari nutre, je zagledal na ormare tri naranče, jeh je zel, je šal tja. Ta stara mu govori: zemi jih, zemi, pak biži, nijednu ne glej, dok ti nebude do velike potrebe. Pa vrišči ta stara: vile raztrzajte ga! One reku: ne, zač nam je dal metlu i češalj i metlicu. Ona vapije: breki primite ga! Ne, zač nan je kruha dal. Mačke zgrebite ga. Ne, zač nam je dal kruha. Škale, hitite ga! Ne, zač nas je žaifon pomazal. Vrata, držte ga! Ne, zač nas je špehon pomazal. I tako je pobegnil. Pak on je šel dugo dugo puta, je se zmislil na naranče, pak si je jednu odprl, pak je našal nutre jenu lipu divojčicu; pak ga je pitala, daj mi pit. On je rekal, da nima nič mokrega nikder. Pak je rekla, ću umrit, i vale je umrla. I opet je šal dugo, dugo pota, pak govori san sobon, ja ću i tu drugu naranču odpret, pak ju je odprl. Pak je našal opet jednu divojčicu, pak mu govori, imaš ča pit. On govori, niman nič. Pak govori, ja ću ti umrit, i vale je umrla. Pak govori san sobon, tu istu ne odpren, dokler do vode ne priden. Kade pak je šal dugo dugo, je prišal pole jedan kal, pak ju je odprl i tu naranču, pak je našal nutre divojku još lipšu, nego su one druge bile. Pak govori, imaš ča pit. On govori, imam, ću ti dat, pak ju je napil; a ona je bila gola i naga. A bilo je jedno drivo nad kal. Pak ju je stavil na to drivu, i je rekel: budi tu, gren ja va grad, ću ti kupit robu, pak potle ćemo pojt naprvo, ja ću se zate uženit. I on je šal tja. Pak je prišla neke stare hći po vodo, pa ko je nalevala vodu i gledala va vodu i zapazi divojačk obraz va vodi, pak si govori: ja tako lipa ću mojoj materi vodu nosit, i hitila je golidu va vodu, pak je šla doma, pak govori materi: vi, majo! mislite, da ću ja tako lipa vodu nosit. Pak gre druga sestra, da ča se ti toliko štimaš, da si tolika lipa, gren ja. Pak i ona je šteše tako videla, da je lipa, i si govori: ima pravo moja sestra, da ćemo mi tako lipe vodu nosit; i ona je hitila golidu va vodu, i je šla tja. Pa govori doma: majo! ima pravo moja sestra. Mlaja sestra jim se je počela rugat, da se one hvalu, da so toliko lipe, da sada gre ona. Pak je šla ta naj mlaja sestra. Pak i ona tako vidi, ter si govori: imaju pravo moje sestre; neka hodi sama mat po vodu; da ćemo joj mi tako lipe vodu nosit. Pak je pustila golidu na vodi, i je šla doma, pak govori materi si: majo! imaju pravo sestre, da smo sve taka lipe, pak ćemo vam vodu nosit? Pak je šla stara mat sama po vodu. Pak je i ona videla lipi divojački obraz va vodi, pak si je

mislila, ja nisan tako lipa, ja tako stara. Pak se je vse okolo sebe obračala, ter je zagledala onu lipu divojčicu na drivu, pak si govori: moje neme hčere su mislile, da su one tu tako lipe, pak to je ta divojčica tu. Pak je pita, da ča onde dela gola. Ona jej je vse povedala, da čeka jednoga mladića, da ji je po robu šal; da će joj ona robu donesti, da neka gre ž njon doma, da ima od svojih hčer jako lipe robe, da će je obuće, pak da će ju nazad onde popeljat. Pak je šla. Ko pride ž njon doma, jej je stavila va vsako ramen jedan cvečić i na vrh glave jednega. Pak se je prevrgla ta lipa divojčica na jenu ticu, i je zletela tja. Pak ta stara je zela svoju stareju hčer, ju je sukla, pak ju je stavila na ono drivo, da neka onde čeka, dokle ta mladić pride. Ta mladić pride i prinese lipu robu i govori: tužni ja! ma si sada grja, nego si prvo bila. Pa govori: ki nebi tu očrnel i ogrdel tu nad vodon i na suncu toliko vrimena sidit. Pak oni put je štešo obukal, i je peljal na svoju domu. Onde su se oženili, su napravili velik pir. Su pekli pečenju, pak je prišla neka tica va kuhinju, pak govori temu gobcu, ki je pekao pečenju: Gobac, lipi gobac, bog daj, da biš ti gobac zaspal, da bi ti pečenja zgorela, da je ne bi stare strige hči jila. Pak govori ta gobac: uš tja, uš tja, će mi totu prorokuješ. I tica je zletela tja, ter je zopeta prišla, pa govori: lipi gobac, lipi gobac, bog daj, da biš zaspal, da bi ti pečenja zgorela, da nebi je stare strige hči jila. Ta kuhar je šal k gospodaru, i mu povidal, da ta je bila već dvakrat neka tica, i da mu prorokuje, da bi mi pečenja zgorela, da nebi stare strige hči jila, da je misli ubit. Gospodar mu govori: da kada bude prišla, neka ne hiti vanju iz pukše, nego neka ga zoye, da će on malo vidit, kakova je ta tica. Ko kuhar gre va kuhinju, pride ona tica tretji put, i mu opeta tako govori: gospodaru! sada je ona tica opet prišla. Gospodar je tekao vale vun, pa govori hlapcu, da neka ju uhiti; pak se ni dala hlapcu uhiniti. Pa je šal gospodar, da će ju uhiniti, pak mu je šla vale sama na ruku; pak ju nosi veselo na stol i ju pokazuje gospodi. Ta njegova nevesta govori: hiti to tja, meni se vidi, da to smerdi. On govori, da neće nikakor, da tica njega jako piaža. I vsa gospoda je bila jako vesela; nego samo ta nevesta ni. On ju vse na stolu gladi, pak jej je našal na jednom krilecu jedan cvek, i je ga znel, i govori: brižno blago, kako je bilo mučno, ki zna, ki je to storil. Ta nevesta govori, da neka to tja pusti, da njoj to strašno smrdi. On ju pa vse još gladi i najde va drugin krilecu drugi cvek, pak joj je i njega znel. Pak opet govori: brižno blago. Ona mu govori: hiti to tja, to mi smrdi za umreti. A on još je gladi na stole, pak je opet našal na glavi tretji cvek, pak govori: brižno blago! još je tu jedan cvek, pak jej je je znel i ta cvek. Pak oni put se je ta tica prevrgla na onu divjačicu, kaj je i prvo bila. On se je enkrat vas razveselil, pak je rekal: To si

ti ona, ka si mi čakala onde pole kala. Ona je rekla: san, pak me je te tvoje neveste stara mati zela, i mi je stavila va vsako ramen jedan evek i va glavu jednega, i ja san se na ticu prevrgla. Pak oni put su tu istu sukli, tu nevestu, a ovu istu su obukli, pak onu istu su peljali na plac, ter su ju na place zgoreli. A ta oženja se je za tu istu uženil, pokle su storili veći pir neg je bil prvo, da je bilo veselje; a meni nisu dali ni jesti ni piti.

Zap. J. Volčič.

Nektere pripovedke o slovenskem Pavlihu.

(Zapisal na Dolenskem F. Č. Peščenikar.)

I.

Kako je Pavliha kučka prodal.

Pavliha je bil edini sin svoje matere. Neizrečeno ga je rada imela, da-si jej je dal veliko opraviti. Stanovala sta skupaj sama v majhni, a lastni hišici. Kedar je šla mati iz dóma, takrat je pustila Pavliha vselej samega brez varha domá; zanašala se je na sinovo ubogljivost. Pavlihu namreč se mora po vsej pravici priznati, da je kaj rad ubogal; kar mu je bilo zapovedano, na tanko je vse tako storil, le za las ne drugače. Kedar je pa po svoji glavi ravnati moral, takrat je skuhal pravo Pavlihovo.

Nekega dné je bil Pavliha sam domá. Mati mu je gredé od hiše zeló priporočevala, da nikakor ne sme po hiši stikati, kakor je navajen. Zlasti pa mu je hudo zapovedala, da se mora peči ogibati; kajti kuček, strašna, huda žival sedi v peči v nekem loncu pod pepelom. Mati mu je bila zažugala, da mu bode kuček pri tej priči oči izkopal, ako le v peč pogleda. Pavliha je zvesto obljubil, da bode ubogal ter še iz hiše ne pojde, temveč bode vedno lepo za pečjó sedel.

Kaj pa je bil ta kuček? Poln pisker terdih tolarjev lepo s pepelom zakritih. Mati jih je pred Pavlihom skrivala; vedela je že zakaj. Poznala je namreč Pavlihovo navado, da rad stika po hiši, kedar je sam domá. Bala se je tedaj za tolarje, ker Bog vé kaj bi bil Pavliha ž njimi počel, da bi jih bil dobil. V peči so se jej denarji najbolj varni zdeli, torej jih je spravila tukaj, sinu pa je rekla, da kuček notri sedi, ki mu bode oči izkopal, ako v peč pogleda. S tem je mislila, da bode najlože skrila tolarje Pavlihu.

Komaj odide mati od doma, primaha jo neki Ribničan z veliko krošnjo loncev v vas. Po ulicah kričé je ponujal svojo stüho robo. Ali nihče se ni oglasiti hotel, da bi kaj kupil. Le otroci so

prežali v njega, da bi ga bili kmalo z očmi pobodli. Tudi Pavlihu se je zdelo, da se nekaj nenavadnega na ulicah godi; zelo ga je mikalo, da bi šel pogledat, a spominjal se je, kaj je materi obljubil. Ostal je torej doma, če prav se mu je zdelo, da sliši kukca v peči gerčati. Straha se je tresel, ko šiba na vodi in tuhtal je, kako bi kukca od hiše spravil.

Ribničan videvši, da na ulicah ničesar ne proda, jame po hišah svoje blago ponujati. Začel je pri tisti hiši, v kateri je Pavliha za pečjó trepetal. Stopivši v vežo je zakričal: „Bode li kaj kupčije?“ — „Oče, nič, nič“, ogласi se Pavliha izza peči, „ni mater doma! Enega kukca pa vam prodam, če je vas volja; prav cenó ga dam.“

„I zakaj pa ne? Pokaži mi ga, bodem vsaj videl, kakšen je vendar ta kuček“, pravi Ribničan odpiraje vrata. „No, fantek, kje pa imaš kukca?“

Jaz ga vam ne pokažem; sami si ga poiščite, če ga hočete videti. V peči pogledite, v nekem loncu čepi. Jaz se še pred peč bojim, ker kuček je huda žival“, pripoveduje Pavliha Ribničanu.

Ta odloži krošnjo in gre v peč gledat. Nazaj prišedši reče: „Videl sem ga že; res je huda žival, kmalo bi mi bila pošast nos odgriznila. Vendar ga pa kupim, da ga bodem imel domá mesto psa priklenjenega. Veš kaj, fantiček, da ne bodeva nič glihala, vso to krošnjo loncev ti dam; saj bode za-te še bolje, ker te bodem kukca rešil, kajti zdaj zdaj bode peč prekopalá pošast, ker te samega tu čuti, potlej pa gorjé tebi tukaj. No, imaš dosti toliko za-nj?“

„Oh oče, kako ste dobri! Le hitro kukca iz peči spravite ter bežite ž njim. Mati bodo vendar tako veseli, ker sem kukca tako bogato spečal. Brez skerbi bodejo sedaj žgance kuhali“, reče Pavliha.

Ribničan reši ga kmalo kukca in jo pobere urno naprej. Vesel je bil, da je svojo robo tako hitro, in kar še bolj, tako drago prodal. Pavliha si je pa sedaj oddahnil; več se mu ni bilo kukca bati. Samega veselja ni vedel, kaj bi počel. Mislil si je že, kako bode mati vesela, zvedevši, kako drago je Pavliha kukca prodal, ter tako rešil hišo hude živali. Da bi mati precej, stopivši že čez prag videla lonce, sklenil je Pavliha neko prav Pavlihovo. Prevertal je vsako posodo na dnu ter je nabral vse sklede in piskre na verv, potem jo je pa napeljal čez vežo od ene stene do druge. Sam pa je sedel na ognjišče, da bi mati pri ti priči videla, da se ji ni treba več kukca bati; saj se ga še Pavliha ne boji, zato sedi pred pečjó. Precej časa je sedel tako, a matere ni mogel čakati. Srečna kupčija ga je tako na sercu pekla, da bi jo bil gotovo po telegrafu materi naznanil. Ker pa tega takrat ni bilo mogoče, pustil je lonce in hišo, ter je letel, kar je največ mogel, da bi matere

našel. Dobivši je, ni mogel tako hitro svoje sreče povedati, kakor bi bil rad.

Jecljaje je materi pripovedoval, da bodo zanaprej brez skerbi v peč segali, ker kukca ni več, da ga je kaj bogato prodal in dobil za-nj več loncev, kakor jih cela vas premore. Da mati te novice ni bila nič kaj vesela, to se pač lahko vé. „Lepo si mi naredil“, rekla mu je, „za kup čepin si doto dal. Dve sto srebernih tolarjev si dal Ribničanu unesti. Zdaj ga pa išči, če veš kod; Bog vé, kdo je bil, in kje je že! Od ranjkih mater, Bog jim daj večni mir in pokoj, sem te tolarje dobila, ko so še fantje cele fare po meni gledali. Hranila sem jih do sedaj za té, da bi kaj dote imel, ali ti si jih —“, več ni mogla dalje govoriti; solze ji zalijó oči, da je komaj videla pred-se.

Šla sta naravnost domú. Bližaje se dómu, so materi solze že nekoliko usahnevale, a vnovič se jej s curkom polijó po obrazu, ko zagleda, kako je Pavliha vso posodo spridil. Mislila je pred, da bode za lonce vsaj nekaj sopet nazaj dobila, prodavši je sosedam. Sedaj ni vedela besedi, da bi sina dostojno oštela. Tri dni je nek za tolarje, brez prenehanja jokala. Pavliha pa ni rekel ne bev, ne mev; nedolžno, kakor da bi ne bil ničesar naredil, je gledal mater ter je morda, milovaje jo v sercu, štel njene solze, katerih je bilo veliko več, ko tolarjev. Da ne bode nič dote imel, moral je Pavliha potem večkrat slišati od matere.

Nesrečna ženitba.

(Isterska.)

Druge su se poženile, kada san i ja,
 Druge matere zikve taču, a ja nimam ča.
 Prognan budi moj mužina, ki mi ne valja.
 Zagrnila bele krilca, gre od njega tja
 Ter doteče k miloj majki doma nazada.
 Draga majko, mila majko! evo san ti ja.
 Mila hčerko, draga hčerko! joh ča ću ti ja!
 Letne danke delevali, brez govorjenja,
 Zimske noći noćevali, brez obrnenja,
 Mila hčerko, draga hčerko, hod' od mene tja,
 Kad' si v lete delevala, hod' i zimovat.   Zap. J. Volčić.

Besednik.

Slovenska beseda. Pesmi za veselice, zložil J. Fleischmann, založil J. Giontini v Ljubljani. — Znani g. skladavec v Ljubljani je zakrožil radopevnim Slovencem že marsiktero prav prijetno pesmico, n. pr. mične slovenske zdravice, šolarske pesmi itd., izmed katerih so se nekatere ljudstvu berž prikupile, da je še vedno rado prepeva; gotovo bodo z veseljem segli tudi po pričujoči nabiri, ki obsega v treh zvezkih 22 novih pesem, eno-čveteroglasno ali za zbor postavljenih. Nekatere pesme so zložene v pravem narodnem duhu in spadajo med najboljše izdelke tega skladavca, ki se bodo, kakor gre upati, v kratkem vdomačile med Slovenci; manj ali le malovredne so pa med njimi nekatere po besedi, ki je na več mestih tako neolikana in napečna, da je nam žal za lepi napev, ki jo spremlja. Marsikaj bi se bilo lahko dalo pred natisom popraviti, ako g. skladavcu izmed obilice slovenskih pesem, kar se tiče besed, nobena ni bila po vseči; vendar druga je: pesme skladati in spet druga: pesme zlagati; oboje v prelepem soglasji se nahaja le pri narodnih pevcih in pri nekterih posebno obdarjenih pesnikih. — Vnanja oprava je prav ročna in dosti lična, cena vsacega zvezka 40 nkr. tudi ni visoka.

Darek prižni mladosti podelil A. Praprotnik, založil R. Milic v Ljubljani. Tretji zvezek. — Marljivi slovenski pisatelj g. A. Praprotnik, učitelj in vrednik „uč. Tovarša“ v Ljubljani, razveselil je slovensko šolsko mladino s 3. zvezkom svojega „Darka“, ki se je po prvih dveh bukvicah povsod močno prikupil. Kakor prva dva obsega tudi pričujoči zvezek lepo versto pripovednih in naravno-podučnih stvari za otroško mladost. Tega lepega delca, ki šteje 136 strani v 16ki, ne priporoča samo zelo mikavni obseg in lična vnanja podoba, ampak tudi prav primerne podobice, ki so posameznim sestavkom dodane; priporočamo ga torej živó vsem šolskim predstojnikom in prijateljem mile mladine za šolska darila. Vsak zvezek, lično za darila vezan, velja 40 kr., vsi trije skup pa 1 gld.

* Letnika ljubljanske gimnazije in ljubljanske realke sta nas razveselila tudi letos z dvema prav lepima sestavkoma v slovenskem jeziku. Pervi nam je med drugimi rečmi prinesel spis: „Vzajemnost slovenskega z družimi sorodnimi jeziki“, ki ga je večidel nemški spisal g. prof. Petruzzi, slovenski predelal in nekoliko pomnožil ranjki prof. Metelko, iz Metelkove zapuščine na znanje dal pa g. prof. J. Marn; našteva se v njem mnogo besedi, ki so se iz tujščine vrinile v naš jezik, ali so si jih drugi

narodi izposodili od Slovencev; v letniku realkinem pa se nabaja prelepi popis „Ribniške doline“ od marljivega g. prof. A. Lesarja. Ta natančni in kaj mikavni popis se najde s pridjanim zemljovidom tudi v posebni knjižici tiskan po 50 nkr. pri g. pisatelju in pri vseh ljublj. bukvarjih.

* „Torbica“, ki jo je spisovala slovenska in hrovaška mladina, bode jenjala izhajati; namesto nje namerja g. Ljud. Tomšič, slušatelj učiteljišča v Zagrebu osnovati nov slovensk časnik pod naslovom „Jugovič“, ki bode v posameznih večih ali manjših vezkih v Zagrebu izhajal; cena posameznih vezkov ne bode segala čez 50 nkr. — Rokopisi in naročila naj se pošljejo v Zagreb pod izdajateljevim imenom.

Skakalnica.

ni,	za-	ri	set	sta-	biš,	kot	sto.
vo-	dvaj-	O-	do-	menj,	od	greš;	do-
In	kli-	di	mej	det'	ni	gu-	veš,
kor	Go-	daš,	kor	so-	kot	ma	Ne
de-	ni:	I-	menj,	več,	vi-	Pa	to-
maš;	ka-	ka-	Po-	več,	ka-	vday	pri
ži-	ne	to,	kor	ji	vi-	vo	ja-
Več	i-	dru-	nu,	je	haj	svo-	se

Drag. Šauperl.

Poprava. Na koncu sestavka „Bi“ je po pomoti izostalo g. pisateljevo ime: „P. Ladislav“. Naj se s tem blagovoljno popravi.

Listnica.

G. A. Ž. Pride prihodnjič na versto; hvala. — G. F. Č. Prosimo večkrat kaj. — G. A. J. Učenci gymn. in realnih šol, če se jih več vkup oglasi in denar naravnost v Leoncvo tiskarnico pošljejo, mōrejo „Živalstvo“ po 60, „Rastlinstvo“ pa po 50 nkr. dobiti.

Vreduje in na svitlo daje: A. Janežič, tiska pa J. & Fr. Leon.